

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Reden und Arbeiten der Societas Latina - Cod. Karlsruhe 3420, 1-4

49 Vorträge in wörtlicher, meist eigenhändiger Wiedergabe - Cod.
Karlsruhe 3420,1

Sonntag, Karl Gottlob

[Karlsruhe], 1772-1776

[Wohnlich, Christoph Friedrich]: Versertium in minori genere et insigne
melius esse, quam imperfectum [...], 7 Aug 1773

[urn:nbn:de:bsz:31-99825](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-99825)

Perfectum in minori genere et insigne
 melius esse, quam imperfectum
 et mediocre in majori.

Dissertat

Philosoph. Wohlenlich.

7 Aug. 1773 - 2028. 02

150.

[Faint, illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side]

[Faint, illegible handwriting on the right edge of the page]

Neminem Vestrum, Dilector Excellen-
 tissimo, locūque Ornatissimo! letelil, effivere
 quid valeat bona educatio. Omnino enim nulla
 pars vitae illius fructu potest carere. Nimirum
 haec est educationis ratio, ut in rebus potissimum
 accomodemur, quibus servire, quas prosequi
 convenit; quarumque cultu, tum fortunae, vitae
 nostrae, tum communi aliorum utilitati optime
 prospiciatur. Itaque, quemadmodum, qui a
 recta via deflexerit, fieri non potest, quin
 eandem cursum prosequatur, contrario itinere,
 alio atque intendat, feratur: sic quoque,
 cujus male instituta sunt vivendi principia,
 continuis, per omne vitae spatium, errori-
 bus eam implicari videre necesse est. Nec
 juvenis, nec virilis aetas, neque senectus,
 aut commodum ullum, aut adjumentum,
 aut praesidium habere potest, ubi edu-
 cationis cura neglecta est. Perpetuo la-
 batur juvenis, nisi, quo natura impellit,
 in id maxime direxeris; perit virile robur,
 nec in ulla re praecleara excelsit. Et aut

monstrata via et ratione, qua possit naturae
 bona perfici, et cum suo aliorumque em-
 lumeto explicari. Quid denique de sena ar-
 bitramini? Eudem credo, eum, si caruerit
 educationis comodi, aeque sibi intolerabilem
 esse, ac vix alio ferendum. Quaeque aetas,
 posse habita illa, rudis est, horrida atque
 inculta. Ad deo omnia vitae decora, lux,
 splendor, utilitas, fere sola educatione
 continentur, quae si sapientior instructa
 est, efficiet, ut ex omni genere laudem
 parare; si, illud offensum, ex nullo possit.
 Valde ergo dolendum est, quod res tam magni
 momenti, quae omnibus alio anteponen-
 da esset, tam turpiter a plerisque
 negligatur; dolendum est, quod tam perver-
 sa sint educationis genera, quod pluri-
 mi tam longe abfial a vero. Sunt autem
 multae bonae educationis partes, in
 quibus ea vel praecipua est, ut indoles
 facilliterque studiose observentur, neque

in alienum genus ac studia diversa trahan-
 tur. Namque naturæ ita comparatum est, ut
 non omnia conveniant, et quoniam sicut mortalium
 vitæ, munera plurima, eaque diversissima,
 Effector naturæ sapientissimus, quæ sin-
 gulis essent obvianda, ipsa ingeniorum
 dissimilitudine denotare voluisse videtur.
 Boni ergo viri, patrisque liberos suos
 amantes, eoque felices cupientis officium
 est, studio sissimo naturam liberorum ex-
 plorare; quibusque rebus habiles effecti-
 vial, diligenter animadvertere, quo pateat,
 quod potissimum studiorum genus consen-
 taneum sit atque conveniens. Id si negli-
 gitur, minime mirum debet esse, quare tam
 multi, contra naturam, velut in aliena,
 contortis ingenii, omnem operam perdant,
 neque ullam fore laudem consequantur,
 quam non nisi ex altioribus rebus
 consequi posse, perversè existimant:
 quasi possit hac laudi esse, velle altius
 evolare, quam a natura permissum est.

Quo fit rae penumero, ut, quum se applicuit
aliquis ad maiora, quam quibus erat idoneus,
parum eum proficere videamus, qui fortasse in
alia re, alios etiam superasset. Hac de re co-
gitans, animam induci nunc demonstrare.

Perfectum in minori genere et insigni, melius
esse, quam Imperfectum et mediocrem in
majori.

In I^{ma} Orationis meae parte, quorsum ea
valeat distributio generum, ostendam.

In II^{da} Quod, in quoque genere perfectum sit
habendum, differam.

In III^{ta} Quare tandem plus laudis habeat,
quod in minori excellit, quam mediocritas
in majori, docebo.

Præbeatis ergo mihi, Director Excellentissimi,
Sociique Ornatissimi, benevolas aures, caute
rogo.

Primum ergo illud a me dicendum est, quid differant
inter se vivendi genera, et quorsum accipiendum
sit, quum magis aliquid ex his vel minus
praedicatur. Non uno sane genere aut ordine

mortales continentur, sed multis variis que ordini-
 bus distincte sunt. Quod si hujus distinctionis
 fundamentum petimus, triplicem video esse rationem,
 quarum prima e re est, quam sibi subscribunt, et
 in qua operam consumunt; Altera spectat
 ad facultates, quibus ad id maxime utuntur;
Tertia denique oritur ab utilitate, quae in
 societatem inde inferuntur. Consumuntur autem operas
 hominum in variis rebus; sunt qui operam
 collocant in re militari; sunt alii, qui ad vir-
 tutem, ad Dei cultum populum adhortantur,
 sunt, qui agros colunt, sunt opifices; sunt
 mercatores; dantur porro artifices, et multa
 alia studiorum genera, quae quidem omnia,
 ex earum rerum discrimine oriuntur, quas
 unus quisque sibi subscribit. Dein, si specte-
 mus, quam facultatem unumquodque genus
 requirat, nova distinctionis ratio offertur,
 omnino autem duplex est facultas; alia, quae
 in viribus corporis maxime posita est; alia,
 quae mente, et quae ingenio continentur. Sic, qui
 in agris colendis occupantur, qui opificia
 exercent, et quae natura progeniunt, variis
 usibus accomodant; qui pecora pascunt, qui

oneribus ac mercibus transportandis operam impendunt. Et id genus plurimi alii corporis robore ista omnia perficiunt. Sed sunt alia occupationum genera, quae, ut recte fiant, non, quid corpus valeat requirendum est, sed quid ingenii vis possit praestare. Ex quo genere omnis doctrina liberalis, et infinitae prope modum illius partes habendae sunt. Porro ad id genus pertinent plurimae artes, quae vixit ingenio et facili inventione opus habeant; quibus doctibus qui caret, non potest quodquam in eis proficere. Atque etiam ipsa imperandi scientia, hoc uno maxime continetur, ut, qui alios regere suscipit, ingenio plus, quam ceteri, valeat, animique bonis et facultatibus instructior sit.

Tertiam posui esse distinctionem rationem, quae ab utilitate procedit. Neque vero uniusmodi est utilitas. Nam, quae a singulis generibus comoda utilitatesque oriuntur, liquidum esse arbitror. Stratores atque opifices comparant ad vitam beatam

pertinentia, mercator illa conquirat, et per totum
 terrarum orbem diffundat; ea, quibus regio quaedam
 abundat atque superfluit, ad ceteros profert, ab
 iisdemque alias res, quas ea regio non procreat,
 et quibus carendum omnino esset, comparat,
 atque ita perpetua commutatione efficit, ut diffinitae
 gentes, longissimis locorum intervallis sequeantur,
 veluti partes et membra in unum corpus redeant, et
 communiter rebus cunctis fruantur, ut ex quoquoque
 genere omnibus satis sit, nec egeat ullus. Nonne
 hoc Societati humanae usui est? Vari modo
 illi, qui militiae se se dederunt, Societati homi-
 num maximum adferre possunt usum.
 Finis patriae, ipsam que patriam armis sui-
 lantur atque defendunt; hostiles conatus repri-
 munt; pericula arcent; vim iniustam cohibent.
 Damna, necesse, oppressionem atque servitium
 profligant. Nonne vos, Director Excellentissime
 Sociique Ornatissimi! conceditis, militiam
 Societati humanae aeque utilem esse, ac
 cetera studiorum genera? Quid denique eruditi
 universo humano generi prodesse possint, civili bet

conuertat; virtutis quippe viam comonstrant, animosque
 diuinis rebus incendunt; ingenia bonis artibus
 expolient; mores emendant; ignorantiam, tenebras,
 immanitatem barbarismque expellunt; sacratissima
 iura seruant atque distribuunt, omnino que ho-
 mines, vere esse homines, ac suis bonis frui
 edocent. Omnia itaque, quae hactenus exposui
 studiorum genera, in quibus operam cum ratio-
 ne collocamus, utilia sunt. Nam, ubi de prae-
 stantia ac dignatione eorum, quae in re lau-
 dabili versantur genera, et humano generi
 profuant, quaestio mouetur, idque dispiciendum
 est, quae nam ex iis emineant ceteris, maiora
 et praecelantiora finit existimanda, merito con-
 tendere posse mihi videor, quod in aliquo
 genere praecipui inesse putatur, utque cete-
 ris anteponatur, id a natura nullo modo
 duci posse, sed totum ad civilia instituta
 referri oportere. Natura enim singuli
 ordinis omniaque genera inter se cohaerent, sibique
 inuicem inserviunt, ut nec maior nec minor
 quisquam habendus sit, si ad rem bonam, sive

hanc, sine aliam, se se dederit. Qui agrorum colit, non magis eo carere potest societas hominum, quam illo, qui imperat. Eadem est necessitas operas oblocantium, ac conducendum. Qui ingenia aliorum formant, ab his requirunt, ut corpori serviant, ut victum parent. Qui talia accipit, reddit alia.

Est perennis participatio et communicatio; et quom sicut infinitae fere vitae humanae necessitates, quibus singulis, ab aliis aliter subveniendum, postremo illud efficitur, ut mortaliam nemo, quis quis fuerit, solus sibi sufficiat. Usque eo non est, cur ullus alium, sua magis opera, quam se aliena egere cupiat. Si ex natura bona cuncta nascuntur, et invicem exaequantur.

Plato sua sponte querit intelligere, si qua sunt genera hominum, si que societates, quibus nulla res alia proposita est, praeterquam alios turbare, opibus et fortunis defraudare, maleficia, scelera et flagitia exercere, uti latronum; perfidorum, non modo dignationem ullam eis non habendam, verum, tanquam pestem civitatis omnino illis ejiciendas.

Quod si igitur vera sunt, quae hactenus disputata,
 intelligendum est, ex civitatis constanti arbitrio
 pendere, quantum cuique ordini hominum digni-
 tatis conveniat. Civitatis utique interest,
 ordinem modumque singulis praescripi, quae
 praecedere, quae subsequi, et quae lege alii
 alios excipere debeant. Sui ordo si abesset,
 quis non videt, nullam aut legibus aucto-
 ritatem constare, aut obedientiam civium
 non excipi posse; quoniam civis parere alieno
 praeecepto grave esset futurum. Igitur
 ordo civitatis requirit, quo rectius singulae
 partes inter se consentiant, ut singulis
 sua dignitas assignetur. In civitate princeps
 primum locum obtineat, quoniam ab illo
 civitatis universae constitutio dependet,
 et ab ipso, ceu uno capite civilia membra
 iusto ordine continentur. Huic proximi
 sunt, quibus utitur minister, qui inter-

Quae consilium, ex eoque primas, veluti rei publicae
partes, attingunt. Reliquorum ordinum iterum
alia est distributio.

Ad secundam orationis partem progrediar: Quid in
quoque genere perfectum sit habendum, exposi-
turus. Hoc, quum perfectum dico, non de eo cogitandum
est, quod ita suis omnibus numeris absolutum, ut
magis et excellentius plane esse nequeat. Talis
quippe perfectio fortasse inter mortales omnino
non datur. Nam si perpendimus, quae sed nostra
conditio, quanta imbecillitas, quis est, qui non
perspiciat majorem in omni re animo concipi
posse perfectionis gradum, quam mortaliū alius
adsequatur. Perfectum ergo illud dico, quod ceteris,
quae sunt ex eo genere, non quae possunt esse,
praestant, ut artificem, qui alios, in eodem
genere laborantes, superat, in quo plus est
artis et scientiae, quam in ceteris, qui eandem
artem profitentur, merito ob id perfectum existi-
mamur; quanquam, si in se spectaveris, qualis
possit esse ars illa, et qualem perfectionem
capiat, illuc nondum pervenisse intelleximus.
Hanc ergo notionem perfecti sequamur, quatenus,

quid sit in quoque genere perfectum dicendum,
 asseruari debet. Et quo facile potest intelligi,
 qualem interpretemur esse mediocritatem.

Suippe, quum ne id quidem adferatur est ali-
 quis, quod plurimi alii adsequuntur, nec pro-
 fecit, quod noluit proficere, ultra mediocrita-
 tem ut certe non ad surgit: Sane, quum ita
 sint, perspicuum est, in unoquoque genere
 dari quiddam perfectum, ex comparatione
 cum aliis, ad id genus pertinentibus, sic
 vocandum. Singule volens agricolam, egregie,
 quae ad singular partes eius vitae perti-
 nent, et universam, ut ita dicam, rustican-
 di artem complexum, laboribus suis in-
 tentum, semporibus sempestalibusque, ad
 quodque opus callide ulentem, qui perite
 arare, semina comode spargere, solium, gign-
 endis frugibus et frumentis, habiliter
 reddere didicit, hisque colligendis seruan-
 disque assiduum: erit is in suo genere
 aequè perfectus, ac ille, qui ad rei publicae

gubernacula ad motus; prudentia, civitatis roge-
 dae atque viribus, ad communem civiam
 salutem augendam et conservandam, necessariis
 instructus est. Singula vobis principem talem,
 bonam, beneficentem, indulgentem, et qui id circo-
 ratur esse videtur, ut imperet. Quidni perfectum
 in hoc genere eum praedicemus? Sed nolo
 his longius immorari, quam ex dictis satis
 possit intelligi, quid perfectum hic a me dica-
 tur. Verum, quem non mortalibus con-
 cessum sit, in uno quoque genere, ad illam
 perfectionem ascendere, maxime convenire
 arbitror, priusquam animum ad aliquod
 genus applicemus, diligenter requiri, cum
 id naturae et facultatibus nostris congruat.

Sequitur ergo illud, quod tertio loco
 supra a me positum est, ut explicem, quare
 tandem plus laudis habeat, quod in minori
 aliqua re excellit, quam mediocritas in
 majori. Duo sunt, quae, ut illa sententia,
 me adducunt: Primum, quoniam, quae

minora vulgo viliora que habentur studia, si usum
 spectas in societatem hominum inde manantem,
 ceteris, quae putantur esse majora et speciosiora,
 nihil cedunt; deinde, quae sunt in ullo
 genere perfecta, minus vulgaria esse obser-
 vantur, quam in quoque genere mediocritas.
 Difficile non est intelligere, quantum vita
 hominum capiat ex his rebus, usque pro-
 diis, quae inter vicissimas a multis nu-
 merantur, utilitatem, et quam us omnino
 carere nequeat. Illa videmus campestris
 operas et rusticantium genus a multis
 contemni; quum interea, qui intelligentio-
 res sunt et prudentiores, ab isto ordine
 operis civitatis effluere perspiciant. Eadem
 est vere artificiorum ratio, quibus omnes
 quidem in comoditatem vitae utuntur, sed
 raro tamen, quae dignatione eos haberi fas-
 sit, aestimant. Illa si cogitemus ab-
 esse, quot difficultatibus, quanta mole-
 stia, sine laboraremus. Ex his liquido

apparere arbitror, non ut uno aliquo genere,
 ut ut speciosiori et magis conspicuo, dignatio-
 nem esse quaerendam, sed quicumque rei bonae
 studuerit, hoc huius generis, hoc alius
 sit, aestinatione dignum habendum
 esse. Dein expeditum est, illud quoque
 rarius evenire, ut in aliquo genere
 excellens quis existat atque insignis.
 Contra ea vero facillime in omni genere
 repereris, qui mediocritatem quandam ad-
 eati sunt. Quare nullo videtur esse lauda-
 bilior, in his rebus versari, in quibus
 ultra mediocritatem licet emergere, quam
 ad altius aspirare genus, in quo vix
 tantum praestare valeas, quantum quivis
 alius. Et an late petent, quae a me
 dicta sunt, ut ab eadem causa, qui
 omnino facultatem altiora consequendi,
 non habet, nullo rectius in id studium
 conferat, in quo, mediocritatem saltem
 attingere queat. Cuiusmodi, opinor

Auditores, quanto pere fallantur ii, qui
 inani specie illusi, contra naturam, ma-
 jora, quam licet consequi, expetunt. Et
 igitur cuique id maxime proposuitum, ut ex
 se et natura sua ac viribus suis requi-
 rat, quod maxime sibi sit conveniens,
 ac nisi in majore aliqua re emerge-
 re possit, in minori saltem perfectum
 se exhibeat.